

POSTANOWIENIE

26 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski

na posiedzeniu niejawnym 26 stycznia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Z. spółki akcyjnej z siedzibą w P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Wojskowemu Zarządowi Infrastruktury w P.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Z. spółki akcyjnej z siedzibą w P.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z 20 kwietnia 2021 r., I ACa 306/20,

- 1. oddala wniosek powoda o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z dnia 1 grudnia 2023 r.**
- 2. postanawia sporządzić wskazanie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia (art. 357 § 5 w zw. z art 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).**

UZASADNIENIE

Zasadnicze powody rozstrzygnięcia.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2023 r. nie należy do kategorii orzeczeń Sądu Najwyższego podlegających uzasadnieniu. Z tego względu wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia tego postanowienia podlegał oddaleniu.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2023 r. zostało wydane w postępowaniu kasacyjnym po rozpoznaniu wniosku skarżącego o wyłączenie sędziego. W uzasadnieniu tego wniosku wskazano na okoliczności powołania do

pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, które w ocenie skarżącego mogą prowadzić do naruszenia standardu bezstronności sędziego. Określenie skutków wadliwego postępowania nominacyjnego, stanowiącego podstawę powołania do pełnienia urzędu sędziego, jest istotnym zagadnieniem prawnym w obszarze regulacji o charakterze ustrojowym. Przy uwzględnieniu treści wniosku skarżącego z dnia 14 grudnia 2023 r. przemawiało to za sporządzeniem zasadniczych powodów rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2023 r.

Nie może budzić wątpliwości, że postępowanie kasacyjne z udziałem osoby wyznaczonej jako sędzia sprawozdawca w sprawie I CSK 602/23 byłoby prowadzone w warunkach nieważności postępowania spowodowanej przez wadliwy skład sądu rozpoznającego skargę kasacyjną powoda. Wskazany w zarządzeniu z dnia 22 lutego 2023 sędzia sprawozdawca został powołany na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3 (dalej – „ustawa z 8 grudnia 2017 r.”). W uchwale składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020, nr 4, poz. 34) Sąd Najwyższy stwierdził, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi m.in. wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3). Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym powyższa uchwała stanowi zasadę prawną, od której Sąd Najwyższy nie odstąpił w przepisany trybie (art. 88 ustawy o SN). W orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdzono wielokrotnie, że uchwała z dnia 23 stycznia 2021 r. zachowuje moc wiążącą mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, OTK-A 2020, poz. 61 (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2020 r., III KK 75/20 i IV KK 110/20, z dnia 22 grudnia 2020 r., IV KK 516/20, z dnia 21 maja 2020 r., III KO 15/20, z dnia 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021, nr 10, poz. 41, z dnia 29 września 2021

r., V KZ 47/21 i II KO 30/21, z dnia 18 stycznia 2022 r., I KZ 61/21, z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i III CO 37/22, z dnia 30 grudnia 2021 r., I CSK 197/20, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022, nr 10, poz. 95 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNKW 2022, nr 6, poz. 22). W orzeczeniach tych podkreślono, że uchwały Sądu Najwyższego nie są źródłem prawa i nie mają charakteru normatywnego, a Trybunał Konstytucyjny w świetle regulacji zawartej w art. 175 i art. 183 ust. 1 Konstytucji RP nie ma uprawnień do wkraczania w sferę orzecznictwa sądów.

Również w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka uznano, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61) nie doprowadził do uchylenia skutków uchwały połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (zob. m.in. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, Reczkowicz przeciwko Polsce, z dnia 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z dnia 3 lutego 2022 r., nr 1469/20 i Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce).

Wskazane w uchwale składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 wadliwości postępowań nominacyjnych na urząd sędziego Sądu Najwyższego, prowadzonych przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z 8 grudnia 2017 r., zostały podzielone też przez Naczelny Sąd Administracyjny. W wyroku z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 2/18 została uchylona uchwała nr 330/2018 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 28 sierpnia 2018 r., dotycząca przedstawienia wniosków o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej. Wyrok ten potwierdza w sposób wiążący dla sądów oraz innych organów władzy publicznej, że postępowanie przed Krajową Radą Sądownictwa prowadzące do podjęcia uchwały nr 330/2018 było wadliwe w stopniu uzasadniającym jej uchylenie. Powyższy wyrok NSA spowodował, że prezydenckie akty powołania sędziów zostały ex post pozbawione podstawy określonej w art. 179 Konstytucji RP. Przepis ten do powołania sędziego wymaga bowiem istnienia dwóch aktów –

wniosku (uchwały) Krajowej Rady Sądownictwa i aktu powołania pochodzącego od Prezydenta RP.

W wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z dnia 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce, stwierdzono, że z powodu udziału w postępowaniu nominacyjnym na urząd sędziego Sądu Najwyższego Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r., interwencji władzy ustawodawczej w toczące się postępowanie nominacyjne, w celu pozbawienia praktycznego znaczenia kontroli sądowej wyniku tego postępowania i wręczenia przez Prezydenta RP aktu powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, mimo wcześniejszego wstrzymania przez Naczelny Sąd Administracyjny wykonania uchwały Krajowej Rady Sądownictwa o przedstawieniu kandydatów do powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego i w związku z następczym uchYLENIEM tej uchwały przez Naczelny Sąd Administracyjny, doszło do podważenia legitymacji sądu utworzonego z powołanych w ten sposób sędziów. W konsekwencji Sąd Najwyższy – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych i Sąd Najwyższy – Izba Cywilna, orzekający w składach złożonych z powołanych w ten sposób sędziów, został pozbawiony przymiotu sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej – „Konwencja”), co skutkowało naruszeniem tego postanowienia przez Rzeczpospolitą Polską. Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął również, że stwierdzone wady w postępowaniach nominacyjnych na urząd sędziego Sądu Najwyższego mają charakter systemowy i będą rzutować na badanie podobnych skarg złożonych lub kierowanych do Trybunału w przyszłości.

W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 wskazano, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego standard konwencyjny nie tylko nie koliduje z normami wyrażonymi w Konstytucji RP, lecz wyznacza swoiste minimum zdadne do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań stawianych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zob. także wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2014 r., K 6/13, OTK-A 2014, nr 3, poz. 29, z dnia

7 września 2004 r., P 4/04, OTK-A 2004, nr 8, poz. 81 i z dnia 19 lutego 2008 r., P 48/06, OTK-A 2008, nr 1 poz. 4).

W judykaturze Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się, że art. 47 akapit drugi Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP) odpowiada art. 6 ust. 1 Konwencji, a poziom ochrony w nim przewidziany nie może być niższy niż gwarantowany przez art. 6 ust. 1 tej Konwencji, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 29 lipca 2019 r., Postępowanie karne przeciwko Massimowi Gambinowi i Shpetimowi Hyce, C-38/18, EU:C:2019:628, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo, z dnia 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18 A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P. i D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, ECLI:EU:C:2019:982, z dnia 26 marca 2020 r. Erik Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji Europejskiej, C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, pkt 72, z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych – powołanie), C-487/21: EU:C:2021:798, pkt 123 oraz z dnia 29 marca 2022 r., C-132/20, BN, DM, EN przeciwko Getin Noble Bank S.A., EU:C:2022:235). Zgodnie bowiem z art. 52 ust. 3 KPP w zakresie, w jakim Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w Konwencji, ich znaczenie i zakres są takie same, jak praw przyznanych przez tę Konwencję. Ma to podstawowe znaczenie dla określenia wymogów wyznaczających standard sądu, o którym mowa w art. 19 ust. 1 drugi akapit Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 47 KPP.

W orzecznictwie TSUE wskazano, że postanowienia Konwencji stanowią element krajowego porządku prawnego, a Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana na podstawie art. 9 w związku z art. 91 Konstytucji RP do przestrzegania wiążącego ją prawa międzynarodowego i ponoszenia związanej z tym prawnomiędzynarodowej odpowiedzialności (w tym wynikającej z art. 34 i art. 46 ust. 1 w związku z art. 19 Konwencji). Zgodnie z art. 27 Konwencji o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu 23 maja 1969 r. (Dz. U. 1990 r. Nr 74, poz. 439), umawiające się państwa nie mogą powoływać się na postanowienia prawa wewnętrznego dla usprawiedliwienia niewykonywania przez nie zawartego traktatu.

Z tego względu prawa gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji, w kształcie wynikającym z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz prawa do sądu, o którym mowa w art. 19 ust. 1 drugi akapit Traktatu o Unii Europejskiej, w związku z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, nie może ubezskuteczyć wyrok Trybunału Konstytucyjnego, mimo normy wyrażonej w art. 190 ust. 1 Konstytucji, a orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego nie mogą zwolnić Rzeczypospolitej Polskiej z odpowiedzialności za przestrzeganie zobowiązań traktatowych (międzynarodowych), co wynika z art. 27 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów w zw. z art. 46 Konwencji i art. 258-259 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zob. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Wielka Izba) z dnia 15 marca 2022 r., nr 43572/18, Grzęda przeciwko Polsce, i z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, W.Ż.).

Na gruncie przepisów traktowych Unii Europejskiej Trybunał Sprawiedliwości podkreślał wielokrotnie, że zasada skutecznej ochrony prawnej, jakie jednostki wywodzą z prawa Unii, do której odnosi się art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, stanowi zasadę ogólną prawa Unii, wywodzoną z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, wyrażoną w art. 6 i 12 Konwencji, a obecnie potwierdzoną w art. 47 KPP. Przy wyborze swojego modelu ustrojowego państwa członkowskie zobowiązane są do przestrzegania wymogów niezależności sądów, który wynika z art. 2 i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Są zatem zobowiązane nie dopuszczać do pogorszenia, z punktu widzenia wartości państwa prawnego, swojego ustawodawstwa w dziedzinie organizacji wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa Unii fakt powoływania się przez państwo członkowskie na przepisy prawa krajowego, choćby rangi konstytucyjnej, nie może naruszać jedności i skuteczności prawa Unii. Trybunał Sprawiedliwości posiada wyłączną kompetencję do dokonywania ostatecznej wykładni prawa Unii, to do niego należy w ramach wykonywania tej kompetencji sprecyzowanie zakresu zasady pierwszeństwa prawa Unii, w świetle właściwych przepisów tego prawa, w związku z czym ów zakres nie może zależeć od wykładni przepisów prawa krajowego ani od wykładni przepisów prawa Unii, przyjętej przez sąd krajowy, która różni się od wykładni Trybunału (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii

Europejskiej z dnia 5 czerwca 2023 r., skarga Komisji przeciwko Polsce, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, pkt 69-80 i powołane tam orzecznictwo).

Powyższe stanowisko dotyczy oceny skutków rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego z 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK-A 2022, poz. 24), co potwierdzono jednoznacznie w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 6 października 2022 r., skarga nr 35599/20, Juszcyszyn przeciwko Polsce (pkt 206-209), a odpowiednio odnosi się także do oceny skutków orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2021 r., P 7/20 (OTK-A 2021, poz. 49), z dnia 7 października 2021 r., K 3/21 (OTK-A 2022, poz. 65), z dnia 24 listopada 2021 r., K 6/21 (OTK-A 2022, poz. 9) i z dnia 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK-A 2022, poz. 24). Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w judykaturze powyższe wyroki należy kwalifikować jako orzeczenia nieistniejące, a w każdym razie jako orzeczenia pozornie zakresowe, a w rzeczywistości orzeczenia interpretacyjne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2017 r., III PZ 11/17, OSNP 2018, nr 7, poz. 93). Orzeczenia te nie powodują utraty mocy obowiązującej przepisów, a więc nie wiążą niezawisłych sądów, w szczególności Sądu Najwyższego (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r., zasada prawna, III PZP 2/09, OSNP 2010, nr 9-10, poz. 106 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2010 r., IV CO 37/09, OSNC 2010, nr 12, poz. 166 i z dnia 13 kwietnia 2023 r., III CB 10/23, niepubl.).

Powołane wyżej wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wymagają, aby na gruncie postępowań sądowych wykładnia przepisów była dokonywana prokonwencyjnie, w tym przez odpowiednie zastosowanie przewidzianych w procedurach sądowych instytucji, w celu zapobieżenia dalszym naruszeniom praw gwarantowanych przez Konwencję. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w której ustawodawca krajowy uchyla się od obowiązku zmiany przepisów w celu urzeczywistnienia stanowiska wyrażonego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Przedstawione stanowisko judykatury nakazuje stwierdzenie, że w odniesieniu do osób powołanych na urząd sędziego Sądu Najwyższego w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., zachowała aktualność uchwała składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, zmierzająca do urzeczywistnienia standardu sądu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 Konwencji.

Na każdym składzie Sądu Najwyższego ciąży obowiązek przeciwdziałania powstaniu nieważności postępowania i uwzględniania jej z urzędu na każdym etapie postępowania. Na gruncie prawa Unii Europejskiej, z zasady pierwszeństwa prawa Unii, wynika natomiast zasada zobowiązująca sąd krajowy, do którego kompetencji należy stosowanie przepisów prawa Unii, do zapewnienia pełnej skuteczności wymogów tego prawa w zawisłym przed nim sporze. W szczególności sąd krajowy powinien odstąpić od stosowania, z mocy własnych uprawnień, wszelkich uregulowań lub praktyk krajowych, które są sprzeczne z bezpośrednio skutecznym przepisem prawa Unii, bez konieczności żądania uprzedniego zniesienia tych uregulowań lub praktyk w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie konstytucyjnym oraz bez konieczności oczekiwania na takie uchylene. Dotyczy to m.in. art. 47 KPP, który ma skutek bezpośredni (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 czerwca 2023 r., skarga Komisji przeciwko Polsce, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, pkt 228 i 229).

W kontekście przytoczonych wyżej rozważań szczególną wagę należy przypisać wyrokowi Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Wielkiej Izby) z dnia 21 grudnia 2023 r., C – 718/21, L.G. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, w którym Trybunał orzekł, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Najwyższy (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych) postanowieniem z dnia 20 października 2021 r. jest niedopuszczalny. Podstawą wydania wyroku tej treści było stwierdzenie przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, że skład orzekający, który przedstawił pytanie prejudycjalne, złożony z osób powołanych do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, nie stanowi sądu w rozumieniu art. 267 TFUE. Powyższe stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej było wynikiem oceny, że postępowanie nominacyjne osób powołanych do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych było wadliwe w stopniu wykluczającym spełnienie przez sąd złożony z tych osób wymogów sądu bezstronnego, niezawisłego i utworzonego uprzednio na mocy ustawy, wynikających z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, w szczególności z uwagi na status Krajowej Rady Sądownictwa

utworzonej na mocy ustawy z 8 grudnia 2017 r., która pozbawiła ten organ cech niezależności (zob. w szczególności pkt 58 wyroku)

Stanowisko wyrażone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 21 grudnia 2023 r. odnosi się wprost do osób powołanych do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Ma ono jednak, z uwagi na stwierdzone przez TSUE przyczyny wadliwości postępowania nominacyjnego prowadzonego przez wadliwie ukształtowaną KRS, odpowiednie odniesienie do wszystkich osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z udziałem tego organu. Nakazuje to stwierdzenie, że skład sądu z udziałem sędziego, którego dotyczył wniosek o wyłączenie, nie spełniałby standardu sądu niezawisłego, bezstronnego i utworzonego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Jest to standard tożsamy ze standardem określonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Skład sądu, który nie odpowiada wymogom wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji nie może zaś stanowić sądu spełniającego wymóg bezstronności.

Z tych względów należało przyjąć, że wobec stwierdzenia przesłanki nieważności postępowania określonej w art. 379 pkt 4 k.p.c., związanej z wadliwością składu z udziałem osoby wyznaczonej jako sędzia sprawozdawca, zachodzi podstawa jej wyłączenia z mocy prawa.

[SOP]

[a!]

